

Úton 2017 felé

Kőhádi
Dorottya

Az MEE Reformációi Emlékbizottságának munkája (1. rész)

Mind a világ, mind hazánk evangélikussága nagy várakozással tekint a reformáció kezdetének 500 éves jubileumára. 2017-ben világszerte hálaadással és ünnepléssel fognak megemlékezni a Luther Márton és reformátortársai által megkezdett egyház- és világtörténelmi jelentőségű munkáról. A méltó ünneplés sokrétű feladatot ró az egyházakra, hiszen nem csupán a templomok falai között kívánunk összegezni, hálát adni, hanem kilépve a világ elé, konferenciákkal, kulturális események sorával, könyvekkel, sajtótermékekkel, digitális adatbázisok létrehozásával, tévé- és rádióműsorokkal, zeneművekkel, koncertekkel, filmmel, kiállítá-sokkal, turizmussal kapcsolatos programokkal és számtalan más érdekes, színes módon kívánunk emlékezni és megmutatni magunkat. A Magyarországi Evangélikus Egyház a Reformációi Emlékbizottság felállításával jó időben, már 2010-ben hozzálátott a tervezéshez, szervezéshez, koordináláshoz. Ezt a nagyszabású, egyházunk értelmiségét megmozgató, kreatív szellemi, lelki munkát most két részletben mutatja be a *Credo* folyóirat *Evangélikus műhely* című rovata, összefoglalva a kezdeteket, az előzményeket is. (A második részben a tizenkét kötetesre tervezett Luther-életműsorozat szerkesztéséről és kiadásáról adunk átfogó képet.) Még ez a kétrészes cikksorozat is csak ízelítő, hiszen folyamatosan születnek új ötletek, tervek, elképzelések.

A magyar evangélikus kezdet: már 2010-ben „vitorlát bontottunk”

Több mint három évvel ezelőtt, 2010. január 28-án tudatta az MTI-vel Fabiny Tamás püspök: „Megkezdődött a készülődés a reformáció 500 éves jubileumára azzal, hogy Budapesten megtartotta első ülését a reformációi emlékbizottság.” A tervek között már akkor szerepelt egyebek mellett rajzfilm, irodalmi alkotás és komolyzenei mű készítése a reformáció elindítójáról, Luther Mártonról, aki 1517. október 31-én Wittenbergben meghirdette az egyház megújításának programját. A zenemű szerzésével a tervek szerint Szokolay Sándort bízzák meg – nyilatkozta akkor a távirati irodának a bizottság elnöke. A tizenöt tagú, evangélikus egyháziakból és világiakból álló bizottság célja a felkészülés megkezdése és összehangolása 2017-re. Az előkészületek kezdetét hivatalosan a pütkösdí istentiszteleteken hirdették ki a gyülekezetekben. A nemzetközi Luther-évtized programsorozatát egyébként már 2009 szeptemberében útjára indították a németországi Wittenbergben, ezzel összhangban a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) is megkezdte készülődését a nagy jelentőségű jubileumra. A megemlékezésnek, felkészülésnek egyfajta keretet ad, hogy 2017-ig minden évnek saját tematikája van. A reformáció mai üzenetét tematikus évek sorával jeleníti meg a hazai evangélikusság a világ 70 millió lutheránusával összhangban.

Az előkészületek, ahogyan arról az alakulást bejelentő híradás is beszámolt, alapvetően három fő területen zajlanak: beruházások (az Országos Evangélikus Múzeum bővítése, digitalizálási munkák), kiadványok (protestáns lexikon és Luther-sorozat), illetve rendezvények. Utóbbiak között szerepelne egy, a reformációt bemutató tudományos konferencia és egy országos kiállítás, illetve egy vándorkiállítás, amelyet autóbusszal visznek majd körbe az országban.

Természetesen az evangélikus egyházi sajtó, az Evangélikus Hírszolgálat és az *Evangélikus Élet* című hetilap, valamint az elektronikus média is hírt adott a nagy kezdetről, hangsúlyozva, hogy az MEE Zsinatának felhatalmazásával és Országos Presbitériumának megbízásával és Országos Presbitériumának megbízásával 2010. január 27-én kezdte meg munkáját az MEE Reformációi Emlékbizottsága. A grémium 2010 pünkösdjét jelölte ki a jubileumra való felkészülés zászlóbontásaként.

Az akkori interjúban a bizottság elnöke, dr. Fabiny Tamás püspök rámutatott: „Nem pusztán egy egyháztörténeti eseményt szeretnénk magunkban ünnepelni 2017-ben, hanem a reformáció megindulásának ötszázadik évfordulóját akarjuk ágyazni az egész egyház kontextusába. Azt szeretnénk, ha például a katolikusok is ügyüknek éreznék a reformációt. Németországban már régóta gyakorlat az, hogy október 31-én katolikus lelkész prédikál az evangélikus templomban. De

az is a terveink között szerepel, hogy elérjük: 2017-et állami szinten nyilvánítsák a reformáció évének, mint ahogy 2008 a Biblia, illetve a reneszánsz éve volt.”

A további tervekből: Luther- vagy reformációi szobor felállítása, emlékérem és emlékbélyeg kibocsátása, gályarab- emléktúra kialakítása a hazai református és a szlovák protestáns testvéregyházak bevonásával.

Egyházunk fája – Wittenbergben és Budapesten

„Ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még ma ültetnék egy almafácskát.” (Luther) 2011 óta áll egyházunk fája a wittenbergi Luther-kertben és Budapesten, a Reformációi emlékparkban. Egy-egy szép jelkép, egy-egy ünnepélyes pillanat tanúi lehettek mindazok, akik egyházunk tagjait képviselve egy téli hárs csemetefát ültettek el Wittenbergben, a reformáció szülőhelyén, illetve egy császárfát a budapesti Reformációi emlékparkban. 2011. április 12-én a Magyarországi Evangélikus Egyház Reformációi Emlékbizottságának tagjai kihelyezett ülésükön igei liturgia mellett ültették el egyházunk fáját a wittenbergi Luther-kertben. Dr. Fabiny Tamás prédikációja magyar és német nyelven hangzott, majd Hans W. Kasch mondott beszédet a Lutheránus Világszövetség képviselőjében. Ittész János nyugalmazott püspök és Fabiny Tamás püspök áldásával és az *Erős vár a mi Istenünk* eléneklésével ért véget az ünnepség. A bizottság tagjai egy-egy igével magyar és német földet szórtak a fa tövére. Hogy jelezzék a fa eredetét, néhány piros-fehér-zöld szalagot is akasztottak az ágakra. A Magyarországi Evangélikus Egyház képviselői által elültetett fa egyike az évfordulóra emlékeztető ötszáz emlékfának.

2011. október 5-én a fasori evangélikus templom melletti Reformációi emlékparkban, a Városligeti fasor és a Bajza utca sarkán – csatlakozva a Lutheránus Világszövetség kezdeményezéséhez, s egyben az *Október a reformáció hónapja* rendezvénysorozat nyitányaként – az emlékbizottság tagjai és egyházunk hívei körében ismét fáültetésre került sor. Aradi György fasori lelkész igehirdetése után Fabiny Tamás püspök egy doboz wittenbergi földet is szórt a fa tövére, emlékeztetve, hogy magyarországi földet hintettek a wittenbergi fára, így most a két testvérfa tövén a másik országból származó rögök is éltetik a fákat.

Fabiny Tamás többek között erről szólt wittenbergi igehirdetésében:

„Neki [Jézusnak] növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem...» (Jn 3,30)

Kedves Testvérek! Növekednie kell... Természetesen ez igaz erre a fára, amit most ültetünk... És az apostoli ige is igaz: »Én ültettem, Apollós öntözte, de a növekedést az Isten adta.« (1Kor 3,6)

Elég nagy ez a fa, de – a biológia törvényeinek megfelelően és a mi reményünk szerint is – még növekednie kell. Egyre nagyobb és lombosabb fák kell hogy benépesítsék ezt a wittenbergi Luther-kertet. (...) Keresztelő János jól tudta: Jézusnak kell növekednie, neki pedig kisebbé lennie.

Miként alkalmazhatjuk magunkra ezt az igét? Diaszpórahelyzetünket magyarázhatjuk ezzel? Általában a kisebbségi létet? Ezzel talán jó lesz vigyázni, mert könnyen kiderülhet rólunk, hogy valójában kisebbségi komplexus gyötör minket. Egyházként nem ajánlatos belesétálnunk abba a csapdába, amelyet magyar politikusaink néhány évvel ezelőtti vitája jelentett: a »merjünk nagyok lenni« – »merjünk kicsik lenni« hamis alternatívájára gondolkodni. Ebben az összefüggésben hadd javasoljam azt, hogy merjünk akkorák lenni, amekkorák éppen vagyunk. (...)

Kedves Testvérek! Faültetésünk alkalmából eszünkbe kell hogy jusson a Luthernak tulajdonított, sokat idézett mondat: »Ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még ma ültetnék egy almafácskát.« A budapesti fásori gimnázium díszterme előtti szobor is ennek a – vélhetően – Luther-apokrifnak állít emléket. Nekünk, magyaroknak talán József Attila *Kertész leszek* című versének sorai is eszünkbe juthatnak erről: »Ha már elpusztul a világ, / legyen a sírjára virág.« Csernobil és Fukusima után talán nem is olyan abszurd a vers vagy a Luthernak tulajdonított mondat felvetése. Aki azonban fát ültet, az bízik a jövőben. Minden baljós prognózis ellenére az életre szavazunk. Itt, a wittenbergi vártemplom tövében valósul meg a Luther-kert. (...) Jó sétálni egy ilyen kertben, amely a Szentírás gazdagságát idézi meg. És jó sétálni egy olyan kertben is, amelynek fái a világ evangélikusságát, vagy még szélesebben, a világ keresztyén egyházainak sokszínűségét jelenítik meg. A mi egyházunk fája sem gyökértelen. Hiszem, hogy – megannyi veszély ellenére is – virágba borul és termőre fordul ez a fa.»

Az LVSZ-es kezdetek: Budapest, 2011. november 14–15.

A Lutheránus Világszövetség a világ 79 országában 145 tagegyházat és több mint 70 millió tagot számlál. Néhány évvel ezelőtt a Lutheránus Világszövetség döntéshozó testülete határozott arról, hogy létrehoz egy reformációi emlékbizottságot, amely a Luther Márton Ágoston-rendi szerzetes által elindított, reformáció néven ismert egyháztörténelmi eseménysorozat 1517-es kezdetének 500 éves évfordulójára, 2017-re készül. Az alakuló ülésre – érdekes módon – éppen Budapesten, 2011. november 14–15-én került sor, az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöki hivatalában. Ezekben a napokban tárgyalt hazánkban az LVSZ vezetősége, így kerülhetett sor az emlékbizottság ünnepélyes megalakulására és első ülésére a Szilágyi Erzsébet fasorban. A bizottság elnöke dr. Walter Altmann braziliai professzor, tagja többek között Martin Junge, az LVSZ főtitékára is. Amint arról dr. Fabiny Tamás püspök, a LVSZ közép-kelet-európai régiójának alelnöke tájékoztatta annak idején az Evangélikus Hírszolgálatot, a bizottság kilenc taggal alakult meg. Az LVSZ hét régiójának egy-egy képviselője, elnök és főtitékár, valamint tanácsadók vesznek részt a munkában. Az MEE-t érte a megtiszteltetés, hogy a kétnapos alakuló ülésnek otthont adhatott. Az 1984-es budapesti LVSZ-nagygyűlés óta nem volt hazánkban ilyen magas szintű értekezlet.

Az előkészítő munkáról a régió alelnöke elmondta: 2017-re készülve szó esett a központi és az egyes tagegyházak ünnepségeiről. Fontos pillanata volt az ülésnek Richly Zsolt Balázs Béla-díjas rajzfilmrendező, animátor, grafikus Luther Márton életéről és a reformációról készített rajzfilmtervezetnek bemutatása. Az azóta már a mintacipzódón (a bemutató filmen) dolgozó művész ötlete azért is egyedülálló, mert Luther életéről a világon még sehol sem készült rajzfilmsorozat.

A lehetőségek végiggondolása mellett arról is tárgyalt az emlékbizottság, hogy 2017-ben globális ünnepséget szeretne a világszövetség, hiszen az evangélikusság jelentős része a harmadik világban él, növekvő evangélikus egyházak vannak

Afrikában, Ázsiában. Szintén fontos elhatározás, hogy ökumenikus jelleget kívánnak adni az ünnepségeknek, amely az egész egyház ünnepe lesz: nem ünneplés (celebration), hanem közös megemlékezés (commemoration) a protestáns egyházak közösségében és nyitva a katolikus egyház felé is. A Vatikán és az Evangélikus Világszövetség között ugyanis ötven éve folyik párbeszéd, és ezt az évfordulót az 500 éves jubileum mellett szintén előtérbe kívánják helyezni. Végül szeretnének a digitális és az elektronikus munkára minden eddigénél komolyabb hangsúlyt fektetni. Ami 500 évvel ezelőtt a könyvnyomtatás volt, az ma a digitális világ. Ennek jegyében interaktív honlapok terve és digitalizációs program készítése van napirenden,

valamint különböző, evangélikus egyházi ünnepi anyagok közkinccsé tétele is a törekvések között van. Az MEE már dolgozik az Evangélikus Digitális Könyvtár létrehozásán, amint arról az alábbiakban részletesen is olvashatnak.

A felkészülési évek kezdeteként 2015-öt jelölték meg, a három év (2015, 2016, 2017) csúcspontja természetesen a reformáció 500. évfordulójának esztendeje lesz, amikor az LVSZ soron következő nagygyűlése is esedékes.

A bizottság tagjai, tematika és koncepció¹

A Reformációi Emlékbizottságot az MEE Zsinata hozta létre, tagjai lefedik az egyes szakterületeket. A gyűjtemények (Evangélikus Országos Levéltár, Könyvtár és Múzeum), a könyvkiadás képviselői, az egyházzene, egyháztörténelem szakértői, a Luther-fordítás készítői, az egyházvezetés (a püspökök és az országos iroda igazgatója), valamint a média képviselői is részt vesznek az üléseken.

A reformációi emlékévhöz kapcsolódó védnöki kör a Luther-kötet akadémiai bemutatójakor lépett színre. Jeles akadémikusok, tudósok, művészek alkotják, akik nevüket adják az ügyszék: Csermely Péter biokémikus, az MTA doktora; Halász Béla orvos, az MTA rendes tagja; Jermy Tibor agrozoológus, az MTA rendes tagja; Rudolf Keller egyháztörténész, a Martin-Luther-Bund alelnöke (Németország); Kiss Jenő nyelvész, az MTA rendes tagja; Kónya Péter történész, az Eperjesi Egyetem rektorhelyettese; Makovitzky József orvos, az MTA külső tagja; Polgár Rózsa Munkácsy- és Kossuth-díjas textilművész, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja; Réthelyi Miklós orvos, az MTA doktora; Ritoók Zsigmond klasszika-filológus, az MTA rendes tagja; Sólyom Jenő fizikus, az MTA rendes tagja; Sulyok Elemér bencés szerzetes; Tomcsányi Pál agrármérnök, az MTA rendes tagja. (Rudolf Keller személyében külföldi tagja, Kónya Péter személyében határon túli magyar tagja, Sulyok Elemér személyében római katolikus tagja, Polgár Rózsa személyében művész tagja is van a védnöki körnek.)

¹ A fejezet a dr. László Virgillel, az emlékbizottság titkárával készült interjú alapján íródott. – K. D.

2017-ig minden évnek sajátos tematikája van

A tematikus évek szerint haladva a bizottság fogadja el és hagyja jóvá a tematikus év plakátját, szlogenjét. A tematikus évek szerint középiskolai pályázatok is kerülnek kiírásra a teljesebb felkészülés jegyében. Az Evangélikus Országos Múzeum szintén a tematikus évekhez kapcsolódóan rendez időszakos kiállításokat.

Luthertől és a reformációtól elválaszthatatlan a zene. Ennek jegyében minden évben megrendezésre kerül a korálünnepe. Tervben van egy *Egyházzenei enciklopédia*, egy *Himnológiai lexikon*, egy új komponálású orgona-előjáték-kötet kiadása, pályázat kiírása énekkari művek komponálására és egy reformáció témájú musical vagy rockoratórium elkészíttetése is. 2014-ben, „Dávid évében” ünnepi hangversenyt tervez a bizottság, illetve *A reformáció századának evangélikus istentiszteleti formái Magyarországon és Németországban* címmel egy négyrészes program-sorozatra is sor kerülne. Számos konferenciát rendeztek már meg a bizottság támogatásával: Kulcsár György-konferencia (az Országos Széchényi Könyvtár és az MEE Gyűjteményi Tanácsa rendezte 2011 októberében); a *Leuenbergi konkordia* 40. évfordulója a reformátusokkal közösen az EHE-n 2013 márciusában vagy a *Hogyan tekintenek Luther és a reformáció 500 éves örökségére a testvéregyházak?* című, 2012. december 8-i kerekasztal-beszélgetés a katolikus, ortodox, református, baptista társcelegyházakkal és a Luther Szövetséggel közösen. Sor került az EOM rendezésében 2012. október 16-án egy mariológiai konferenciára, szintén a Deák téren, „*Áldott vagy te az asszonyok között*” – *Mária és az evangélikusok Magyarországon* címmel.

A tematikus évek listája:

- 2010 – Reformáció és nyilvánosság
- 2011 – Reformáció és szabadság
- 2012 – Reformáció és a nők
- 2013 – Reformáció és tolerancia
- 2014 – Reformáció és kultúra
- 2015 – Reformáció és oktatás
- 2016 – Reformáció és nemzet
- 2017 – Reformáció és ünnep

Reformátusokkal közös projektervek

A *Magyar protestáns egyháztörténeti és művelődéstörténeti lexikon* elkészítése, amely valószínűleg digitálisan kerül kiadásra, a régi Zoványi-féle *Protestáns lexikon* felfrissítése lenne. A szerkesztőségben Czenhe Miklós, dr. Kónya Péter, dr. Korányi András és dr. Mányoki János képviselik evangélikus egyházat.

Az egyik legizgalmasabb vállalkozás keretében 2017-ben közös, nagy kiállítást terveznek a Magyar Nemzeti Múzeumban. A fő cél, hogy 2017-et nemzeti emlékévvé lehessen nyilvánítani. Idén áll fel Balog Zoltán nemzetierőforrás-miniszter vezetésével egy, az állammal közös reformációi emlékbizottság. Protestáns egyház- és művelődéstörténeti konferencia, valamint közös ünnepi zsinati ülés is szerveződné 2017-ben a református egyházzal közösen.

Pereg a film...

„Luther élete és kora az egyik legizgalmasabb szellemi kaland”

2012 szeptemberében szintén volt ok az örömré, ünneplésre, ez alkalommal a „másik legnagyobb” egyházi vállalkozásunk mérföldkövéhez érkezett el Richly Zsolt és munkatársi csapata. Megkezdődtek ugyanis a Luther-rajzfilm bemutató filmjének, az úgynevezett pilotepizódnak a készítési munkálatai, amelyet az alkotók számos helyen bemutatva, promotálva kívánnak a lehetséges szponzorok, illetve a nyilvánosság elé tárni. A 12 perces epizód a sorban a harmadik, *Isten tenyerén* címmel, és a már felnőtt, tudós Luther és Staupitz áll a középpontjában. A szinkronmunkálatokra Budapesten, a Saint Audio Stúdióban került sor 2012. szeptember 18-án, Richly Zsolt rajzfilmrendező, grafikus, Balázs

Béla-díjas és érdemes művész vezetésével. A munkálatok megkezdése előtt dr. Fabiny Tamás rövid áhítattal, igei bevezetéssel, az animáció szó bibliai előfordulásait sorolva adott igei útravalót az alkotóknak, megáldotta munkájukat, és az egyház részéről biztosította őket a további támogatásról, végül sikeres, eredményes munkát kívánt minden részt vevő alkotónak. A dialógusokat Tomasevics Zorka magyar szinkronrendező, egyetemi tanár, több mint 2000 film gyártásvezetője, asszisztense, rendezője, szövegírója rendezi. Utasításait a vezérlőben hallgatva a Kossuth Rádió „Erős vár a mi Istenünk!” címet viselő evangélikus félórájának hallgatói is betekintést nyerhettek abba, hogy milyen komoly, precíz, aprólékos munka egy ilyen hangfelvétel: minden szónak, hangsúlynak, levegővételnek, leállásnak a helyén kell lennie. Ottjártunkkor éppen Kisfalusi Lehel és Bodrogi Attila színészek alakításait rögzítette a stáb. A pilotepizód elkészítésére egy teljes év áll rendelkezésre, így remélhetőleg ez év szeptemberében már láthatjuk is a kész alkotást.

Evangélikus művész alkotása lesz a rajzfilm

Korántsem véletlen, hogy a téma meghihlette: a Luther-rajzfilmet megálmodó Richly Zsolt rajzfilmtervező, -rendező, címzetes egyetemi tanár egyházunk, ezen belül a budavári gyülekezet tagja. Sopronban született, középiskolai tanulmányait is a városban, a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnáziumban végezte el. Egyházunkhoz és a reformátorhoz kötődő első emlékeit is ebben a városban szerezte: a Líceumban kapta első Bibliáját hitoktatójától, Magassy Sándortól, amelyet máig megőrzött. Konfirmációjára pedig Weltler Rezső lelkész készítette fel, aki sokat tanított neki Luther Mártonról és reformátor társairól. A Balázs Béla-díjas és érdemes művész egyéni kiállításainak egyebek mellett egyházunk is otthont adott már. Az ötlethez – amely a művész elmondása szerint 1994 óta foglalkoztatja – remek alkotótársakat nyert meg, egyetértésben a reformációi emlékbizottsággal és a tervekkel való megismerkedés óta vele folyamatosan tárgyalásokat folytató, – saját kifejezésével – „legjobb menedzserévé” lett Fabiny püspökkel. Lackfi János József Attila-díjas költő, író, műfordító – akit az irodalmi forgatókönyv elkészítésével bíztak meg – filmnovellája fog

megelevenedni a vásznon. A fiatal, tehetséges, üdítő nyelvi leleményeiről is ismert író, költő munkássága a garancia arra, hogy könnyen érthető, élvezhető, nem archaizáló nyelvezettel fog megszólalni a film. A rajzfilmepizódok céljáról szólva Richly Zsolt ezt mondta: „Ennek a sorozatnak véleményem szerint az lehet a küldetése, hogy ha levetítik egy kisközösségben, körbe lehet ülni az asztalt, lehet róla beszélni, egy előadásnak is lehet az alapanyaga. Az elmondottak miatt nem egész estés filmet, hanem sorozatot tervezünk a kezdetektől fogva. Tizenkét epizódra gondoltunk. Nem bármilyen sorrendben levetíthető részek, hiszen Luther Márton életútját kronologikusan mutatja be. Akár konfirmációs ajándék is lehet majd a későbbiekben, hittanórai, bibliaórai anyag is lehet, ha a sorozat továbbéléséről is gondolkodunk.” A film háromrétegű lesz: a kronológiai eseménysort a narratíva közvetíti, Luther belső vívódásai, imái vizuálisan jelennek majd meg, végül a dokumentumok felvonultatása teszi hitelessé az alkotást. „Ezt a három réteget szeretném vegyíteni. A mai fiatalság, amely a klipek képözönéhez szokott, reményeim szerint veszi majd a lapot” – mondta Richly Zsolt 2010-ben a *Credónak* adott interjújában. „Luther élete és kora az egyik legizgalmasabb szellemi és művészettörténeti kaland, amivel valaha találkoztunk.” A küzdő, vívódó, nagyon emberi személyiséget, a hitéért nap mint nap megküzdő reformátort megragadni kívánó rendező modern, figyelemre méltó személyiségnek, igazi „mai embernek” látja és látatja majd Luther Mártont. A háttérmunkában az evangélikus gyűjtemények munkatársai, különösen is Zászkaliczky Zsuzsanna, az Evangélikus Országos Múzeum művészettörténésze ad felbecsülhetetlen szakmai segítséget a művészeknek.

Egy perc ezer euró...

Az anyagiak tekintetében is óriási vállalkozás a projekt, hiszen egy rajzfilm egyetlen perce ezer euróba kerül, amit a bevett gyakorlat szerint úgynevezett előszponzorálással szoktak finanszírozni. Még mielőtt „bármilyen történelem”, máris komoly forrást igényel egy ilyen film: az előkészítés költsége az egyharmadát teszi ki a projekt teljes költségvetésének. Ha együtt van a stáb, és a pénz is rendelkezésre áll, havonta egy percet lehet elkészíteni, de nagyobb stábbal még gyorsabb a munka. Még a 2017-es évet megelőzően lenne ideális elkészülni, hiszen a filmet teríteni is kell, és a hozzá kapcsolódó segédkönyvek, promóciós anyagok elkészítése is időt igényel.

A filmsorozat tervezett összköltsége – 2012-ben kalkulálva – 255 674 408 Ft-ra rúg. Ennek az összegnek mintegy 10 százalékát tervezi 2017-ig támogatás formájában nyújtani az MEE az emlékbizottság döntése értelmében. Természetesen ezek az összegek még változhatnak, és szponzorok, támogatók jelentkezését is várják. Több külföldi és belföldi támogatást sikerült már eddig elnyerni: az LVSZ Német Nemzeti Bizottsága, a finn egyház, a Nemzeti Kulturális Alap járult hozzá többek között a produkcióhoz. Az MEE és a Luther Kiadó között megállapodás jött létre a Luther Animációs Műhely létrehozásáról. Ez a Luther Kiadón belül – saját bankszámlával és költségvetéssel – működik.

A 12 epizód zenéjében is méltó emléket kíván állítani a zeneszerető, énekszerző Luthernek. Hogy a világ is felfigyel a készülő alkotásra, annak már most megvannak a biztató jelei: a Magyar Televízió *Aranymetszés* című műsorában 2012 novemberében bemutattak egy 6 és fél perces videót a Luther-animációról, amely megtekinthető a <http://www.ref500.hu/luther-film/aranymetszes-2013-igy-keszul-a-luther-film-animacioja> linkre kattintva.

Könyv és film a még teljesebb tudásért

A Richly Zsolt által megalkotandó Luther-rajzfilmhez az evangélikus egyház könyvkiadója is csatlakozni fog az igazgató elmondása szerint: egy értelmezést segítő, magyarázó füzet- és kézikönyvcsalád kiadásának terve körvonalazódik. A kis könyvek célja az iskolai hitoktatás segítése, a háttér megrajzolása, a személyek alaposabb bemutatása, az alapvető információk megadása és kibontása, amely a rajzfilmmel együtt átfogó ismeretet adna a fiataloknak és természetesen minden, a téma iránt érdeklődő olvasónak.

Gyűjteményi adatbázis a hosszú távú megőrzésért²

2011. november 23-án *Gyűjteményi anyagok digitalizálása – hosszú távú megőrzés* címmel egyházunk Gyűjteményi Tanácsa nyilvános ülést tartott, amelyen meghatározták a közeljövő feladatait. Ez a tervezés szerencsésen találkozott a *reformáció.500* elnevezésű programmal, amelynek keretében a reformációi emlékbizottság az utóbbi években számos régi könyv és folyóirat digitalizálását indította el. A nagyszabású munkát az Evangélikus Országos Könyvtár egyrészt szakmailag, másrészt az általuk őrzött anyagok rendelkezésre bocsátásával támogatja. Hogy pontosan milyen könyvek, folyóiratok kerülnek digitalizálásra, azzal kapcsolatban az emlékbizottság egyháztörténeti munkacsoportja állította össze azoknak a műveknek a listáját, amelyeket 2017-ig az evangélikus egyház digitalizáltat és az interneten ingyenesen közzétesz. Az eddig elkészült anyagok a Magyar Evangélikus Digitális Tárban (Medit) érhetők el, a <http://medit.lutheran.hu> címen. Erről az informatikus szemével Bogdányi Gábor, az MEE Internet Munkacsoportjának vezetője – aki strukturált formában folyamatosan felteszi az internetre az anyagokat – adott tájékoztatást az *Evangélikus Élet* és a *Thesaurus Evangélikus Gyűjteményi Szemle* számára.

Magyar Evangélikus Digitális Tár (Medit)

A reformáció kezdetének 500. évfordulójára készülve, a reformációi emlékbizottság megbízásából 2011 óta folyamatosan zajlik a magyarországi evangélikus művek digitalizálása és közzététele az interneten az Evangélikus Országos Könyvtár (EOK) és Levéltár (EOL) anyagaiból. 2013 tavaszán több mint 80 000 oldalnyi anyag olvasható már a világhálón (<http://medit.lutheran.hu/>). A tervek között szerepel a legfontosabb evangélikus folyóiratok 1851–1945 közötti évfolyamainak digitalizálása. (Itt nem okoz problémát a szerzői jogok kérdése.) Az 1851 előtti muzeális anyagokat pedig pályázat útján szeretnék digitalizálni. A gyűjtőkönyvtárban teológiai diszciplínák (Ószövetség, Újszövetség, rendszeres teológia, gyakorlati teológia stb.) szerint lehet indítani a keresést, így a kívánt mű két kattintással elérhető.

² A fejezet a dr. Hubert Gabriellával, az Evangélikus Országos Könyvtár tudományos munkatársával, a Medit és a MEB szerkesztőjével készült interjú alapján íródott. – K. D.

A Luther Kiadó által digitalizált folyóiratok (elsősorban a *Lelkipásztor*) is ezen a honlapon lesznek elérhetőek. A kiadótól kapták meg a hatkötetes Masznyik-féle Luther-sorozatot is. Hubert Gabriella elmondta: várják a kereshető, pdf-formátumú tanulmányokat, könyveket, elsősorban a teológiai tanároktól, kutató tanároktól, az egyházi értelmiség tagjaitól. A beérkezett új anyagokat negyedévente teszik közzé, használatuk ingyenes, bárki számára hozzáférhető. A cél természetesen a hosszú távú megőrzés, nem „csak” 2017-ben gondolkoznak munkatársaival. Ahogy arról az egyház stratégiája is szól, fontos a hálózatépítés. Az egyház különböző területein élő – író, dolgozó, alkotó – emberek összekötése előrevisz, fontos, hogy „lássuk egymást”, azaz hogy eredményeinket, szellemi munkáinkat meg tudjuk osztani egymással.

A Medit végső formájában tartalmazza majd a magyarországi evangélikusokkal kapcsolatban 1800–2010 között írt teológiai és történeti műveket. Az Országos Széchényi Könyvtár, a Luther Kiadó vagy mások által digitalizált 1517–1800, illetve 1800–2010 között írt műveket linkekkel kapcsolják be a Meditbe. A digitalizálás első hullámában többek között Payr Sándor és Zsilinszky Mihály műveit, illetve a *Credo* folyóirat számait, valamint a *Magyar protestáns egyháztörténeti adattár* köteteit dolgozták fel, a második hullámban egyházi jogi és gyülekezettörténeti monográfiák, névtárak, valamint az *Evangélikus Egyház és Iskola*, illetve az *Evangélikus Theologia* című folyóiratok számai kerültek sorra.

Az idei, 2013-as digitalizálás két nagy sarokpontja az *Evangélikus Órálló* (a hazai négy evangélikus egyházkerület hivatalos közlönye, 1905–1919) és a levéltári anyagok, az egyetemes közgyűlések jegyzőkönyveinek, 1843–1961 közötti dokumentumainak feldolgozása. A stencilezett, ódon lapok átgépelve jelennek majd meg, hogy kereshetőek legyenek az adatok. A névtárak és más muzeális könyvek, például Torkos András Újszövetsége is hamarosan felkerül a virtuális közös kincstárba.

A digitalizálás munkáját az Arcanum végezte

A reformációi emlékbizottság az Arcanum Adatbázis Kft.-t bízta meg az anyagok digitalizálásával. Az Arcanum Magyarország vezető tartalomszolgáltatója, tömeges digitalizálási projekteket végez. Honlapján megtalálható a Luther-rózsa is: egy kattintással elérhető a Medit a reformáció.500 logójával, a praktikum jegyében itt más keresési lehetőséggel bővítve a böngészést. Az Arcanum látogatói is értesülhetnek róla – s ez jó példa arra, ahogyan az egyház kilép a világ elé szellemi, kulturális, muzeális kincseivel –, hogy 2017-ig az evangélikus egyház digitalizáltatja és az interneten ingyenesen közzéteszi a magyarországi evangélikusokkal kapcsolatos fontosabb teológiai és történeti műveket, valamint a legfontosabb levéltári gyűjteményeket: <http://www.arcanum.hu/adatbazisok/>; <http://apps.arcanum.hu/evangelikus>. A digitalizálандó tartalmak kiválasztásában elsősorban élveznek a folyóiratok, teológiai, egyházi jogi és egyháztörténeti művek, ilyen jellegű levéltári dokumentumok, valamint a legfontosabb evangélikus szerzők életművei, illetve a muzeális értékű könyvek. Az adatbázis folyamatos, évenkénti frissítéssel, egyre növekvő mennyiségű tartalommal bővül.

Magyar Evangélikus Bibliográfia (MEB)

A MEB a magyar(országi) evangélikus szerzők evangélikus egyházzal kapcsolatban álló művei és/vagy evangélikus témájú tanulmányok, cikkek, könyvek gyűjteménye a teljesség igényével. Ez az oldal több, mint egy katalógus: az információtengerből kigyűjti az evangélikus munkákat, s ezzel identitáserősítő hatású.

Az EOK a Magyar Evangélikus Bibliográfia (MEB) adatbázisát 2017-ig kívánja felépíteni. Az anyagok begyűjtése 2011-ben kezdődött. Az EOK munkatársai megkezdték a valaha megjelent evangélikus lapok egyszerű feldolgozását is. Kétszáznál több gyülekezeti újság, hírlevél, híradó, gyülekezeti értesítő – a legváltozatosabb kiadványok kerültek képbe. Jelenleg több mint 8000 rekord készült el: egyszerű és összetett kereséssel, kimunkált teológiai tárgyszórendszerrel pillanatok alatt eredményre juthat a kutató. A szakbibliográfia számos szempontból is igen fontos egyházunknak, hiszen egyrésztől erősíti evangélikus identitásunkat, de a világháló nyilvánossága által ablakot is nyit a külvilág felé az információs áradatban: úgy a lelkészek, mint az egyházi és világi kutatók számára hasznos segítség lesz. Napi szinten megvalósul haszna, hogy virtuálisan összeköti az egyházi értelmiséget. A bázis textuáriumként is használható, ha az (ökumenikus) bibliai igehelyet adjuk meg rövidítve: pl. Mt, Mt 3, Mt 3,12 stb. Az evangélikus könyvtár e nagy munkában együttműködik az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtárával. A MEB számára 2011-től kezdve teljes körűen feldolgozzák a *Lelkipásztor*, a *Keresztyén Igazság*, a *Credo* és az *Evangélikus (Iskola) Nevelés* cikkeit, tanulmányait. Visszamenőlegesen az anyagi és a munkaerőforrások lehetőségével élve haladnak, a *Lelkipásztor* szakfolyóiratot 1924-től kezdve dolgozzák fel, s most az '50-es éveknél tartanak. Az egyházon kívül kiadott, evangélikus témájú publikációkat is szeretnék összegyűjteni a szakemberek. Fontos, hogy van lehetőség új tételek bejelentésére is a honlapon található űrlap kitöltésével. Ha az egyházmegyei gyűjteményi megbízottak évente elküldik az egyházmegye evangélikus publikációit, az nagy előrelépést jelent a munkában.

2012-től az EOK kiadja az éves evangélikus bibliográfiát:

- http://konyvtar.lutheran.hu/bibliografia/meb_2012.doc/view;
- <http://konyvtar.lutheran.hu/bibliografia>;
- <http://humanus.bibl.u-szeged.hu/human/meb>.

Hubert Gabriella elmondta: a reformációi emlékbizottság valamennyi projektet támogatja, a szakmai munkát az EOK végzi. Jó, hogy mind a belső egyházi használat, mind a külső, szélesebb rétegek felé való kilépés megvalósul a digitális könyvtár és a bibliográfia esetében, egyik az Arcanum, a másik a Humán Szakirodalmi Adatbázis segítségével.

Pályázati lehetőségek³

Vajon pályázhat-e világi, akár európai uniós forrásokra az evangélikus egyház ezeknek a nagyszabású, kulturális, művészeti, tudományos, irodalmi, nyelvi, egyházi, vallási projekteknek a megvalósításához? Hiszen mindaz, amivel egyházunk 2017-re készül, nem csupán az egész magyarság, hanem az egyetemes kultúra, a történelem és a tudomány közös kincse.

Kifejezetten vallási vonatkozású megemlékezésekre sajnos nehéz pályázni. Ha az egyház tud kulturális vonatkozást is megjeleníteni (ami a reformáció társadalmi-kulturális hatásait nézve nem túl bonyolult, például a nemzeti nyelvhasználat írásban – nyomtatásban – való elterjedését tekintve), akkor jó eséllyel lehet a Nemzeti Kulturális Alaphoz pályázni.

³ A fejezet a Kocsis Istvánnal, az MEE Országos Irodájának pályázati referensével készült interjú alapján íródott. – K. D.

Jó hír, hogy a Gyűjteményi Tanács elnökének a közbenjárására egyházunk az Emberi Erőforrások Minisztériumától (Emmi) több mint 5 millió forint támogatást kapott nagy teljesítményű szkanner beszerzésére, ami mindhárom gyűjtemény munkáját segíti majd. Ehhez a célhoz jól illeszkednek közgyűjteményeink mostani pályázatai is, amelyek restaurálásra, digitalizálásra vonatkoznak.

A Luther Márton életét bemutató rajzfilm kapcsán is történt mind szponzorpenz, mind pályázati forrás bevonása. Az LVSZ három éven keresztül, évi 17 500 euróval támogatja az úgynevezett pilotfilm elkészítését, illetve a sorozat előkészítését.

Most, 2013-ban, mivel a 2017-es konkrét programsorozat relatíve még „messze van”, az segíthetne, ha a magyar állam által is a támogatandó célok közé emelnék a reformációi megemlékezéseket. Az mindenképpen a legfontosabb célok egyike, hogy ne csak a közvetlen, de a közvetetten elérhető források kapcsán is végiggondoljuk: 2017 szempontjából mit és hogyan tudunk hasznosítani. Jó tervezéssel, tudatos forrásteremtéssel folyamatosan tudunk bevonni pénzügyi forrásokat. Amit most tehetünk: igyekszünk minden pályázatunknál már 2017-re is gondolva tervezni. Fontos emellett az is, hogy a „Láthatóan evangélikus” stratégia elvárásainak is megfeleljünk.⁴ A vallási turisztikai szolgáltatásfejlesztést célzó pályázatainkat is így terveztük, jelenleg két régióban (Észak-Magyarország, Közép-Dunántúl) támogattak, de valamennyi evangélikus gyülekezetet szeretnénk majd ebbe a fejlesztésbe bevonni, tulajdonképpen „ráhelyezni” őket az evangélikus „turisztikai térképre”. A projekt során mind egyházi, mind kulturális, mind építészeti és művészettörténeti feldolgozások születnek, a helyi jellegzetességekről, turisztikai lehetőségekről összefoglalók, ajánlók készülnek, úgy, hogy a modern lehetőségeket (mobiltelefonos alkalmazások, előzetes túraszervezés, közösségi platformok stb.) is bevonjuk.

A tematikus évek is sok lehetőséget rejtenek: szeretnénk pályázati lehetőséget nyújtani oktatási intézményeinknek, és arra biztatjuk őket, hogy az óvodákon, iskolákon belül programjaikat, tanulmányi kirándulásaikat, versenyeket igazítsák az adott év tematikájához.

A kormányzat és az egyházak között felmerült annak kérdése, hogy a 2017-es évet államilag is emlékévvé nyilvánítsák. Ennek első lépése egy olyan bizottság felállítása lenne, amelyben prominens világiak mellett az egyházak képviselői is helyet kapnának.

⁴ *Láthatóan evangélikus – A Magyarországi Evangélikus Egyház stratégiai prioritásai 2012–2017.* <http://strategia.lutheran.hu/>. Kommentárokkal megjelenik a Credo 2013/2. számában.

Kőhádi Dorottya lelkész, újságíró, rádiós műsorszerkesztő. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem elvégzése után a Budavári Evangélikus Egyházközségben szolgált lelkészként. Teológiai tanulmányai után felsőfokú újságíró oklevelet szerzett. A *Híd* (korábbi nevén: *Misszió*) Magazin és regionális rádióműsorok szerkesztésével kezdte meg egyházi médiamunkáját. A Magyar Rádiónál 1998-ban szerzett műsorvezetői-bemondói oklevelet. 1999 januárja óta a Kossuth Rádió *Evangélikus Félóra* című műsorának szerkesztő-műsorvezetője. Rendszeresen publikál egyházi és világi lapokban, valamint evangélikus missziói rádióműsorokat készít regionális rádióadók számára. A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának mediareferense, az *Evangélikus Hírlevél* felelős szerkesztője.

